Miks jõuab laps abini alles pärast õigusrikkumist?

Anna Markina

Tartu Ülikool, õigusteaduskond

V laste heaolu andmeseminar · 20.11.2026

„Kui me raske kuriteo järel nende laste iseloomustusi küsime, selgub, et probleemid olid koolile ja kogukonnale ammu teada.“

Hisko Vares, PPA Põhja prefektuur
Õpetajate Leht, 18.11.2025

Probleemid olid ammu teada

Vägivaldsete noorte puhul on muster sageli sama:

veipimine ja alkohol, pisivargused, narkootikumid, kodust ära jooksmine, koolist puudumine, siis kaklused.

Kolm kohta, kus laps kaadrist välja jääb

Ettekanne toetub neljale uuringule:

ISRD4 Eesti koolinoorte küsitlus (2023)
Noorte õigusrikkujate uuring (2021)
Käitumisprobleemidega laste teenuste analüüs (2018)
Politsei mittekaristuslike sekkumiste analüüs (2024)

1 Last ei märgata

Enamik noorte tegudest ja ohvrikogemustest ei jõua politseini. Esimesed märgid on koolis ja tervishoius.

2 Märgatakse, aga vastutus hajub

Info liigub ühes suunas. Keegi ei tea, mis lapsega edasi sai.

3 Sekkumist pole või see ei sobi

Laps saab selle, mis parasjagu olemas on, või ei saa midagi.

Enamik noorte tegudest jääb politseile nägemata

Koolinoorte küsitlus näitab ka seda, mis ametlikesse andmetesse ei jõua.

Politsei näeb väikest ja valitud osa noorte tegudest.

20%

13–18-aastastest pani viimase aasta jooksul toime vähemalt ühe õigusrikkumise

18%

neist on kunagi oma teo pärast politseiga kokku puutunud

15%

viimastest kehalistest rünnakutest jõudis politsei teadmiseni

19%

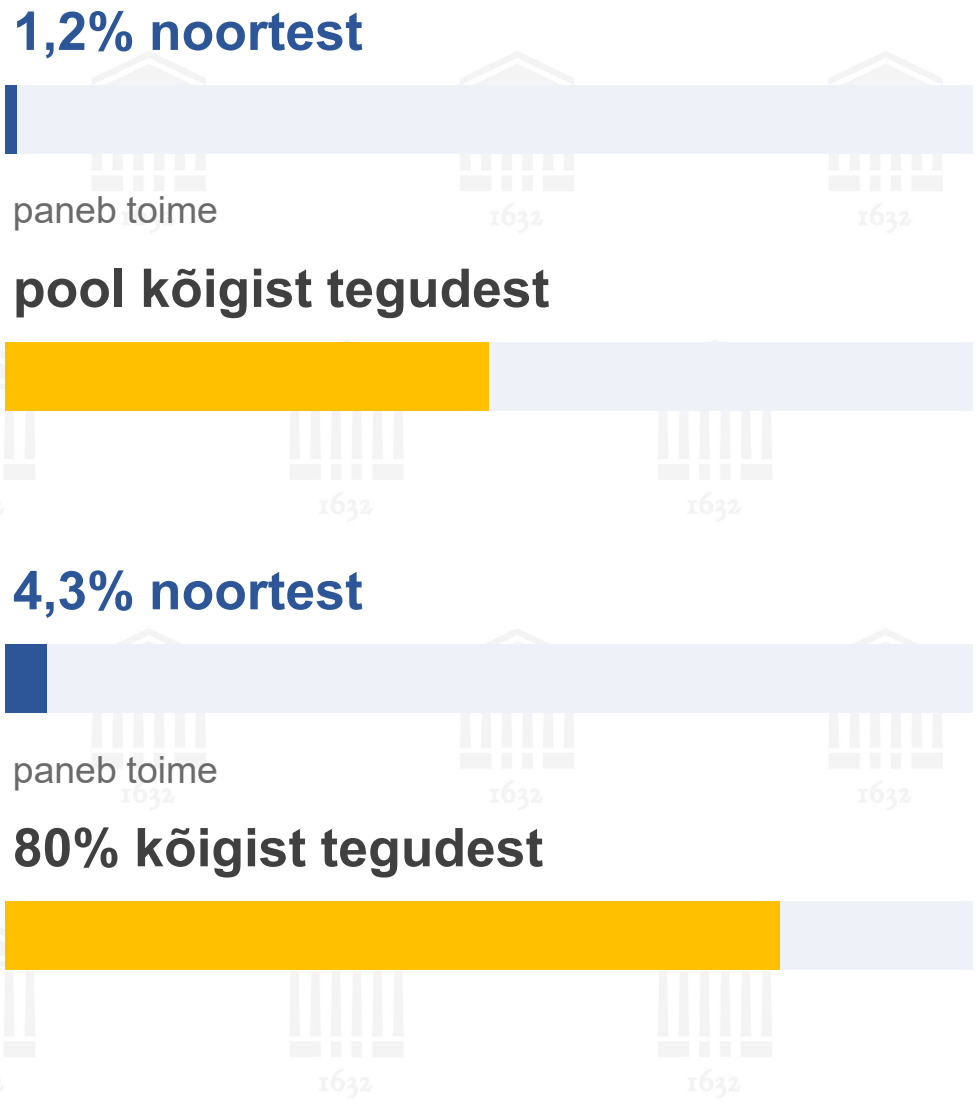
rünnaku ohvritest teatas viimasest juhtumist politseile

ISRD4 Eesti 2023, 13–18-aastased (n = 5833); kaalumata. Politseikontakt: „Kas Sul on kunagi olnud tegemist politseiga, kuna Sa tegid midagi…“

Pooled teod paneb toime umbes 1% noortest

Varane märkamine ei tähenda kõigi laste kontrollimist.

Oluline on, et väike rühm, kelle mure kordub, ei jääks kellegi vastutuseta.

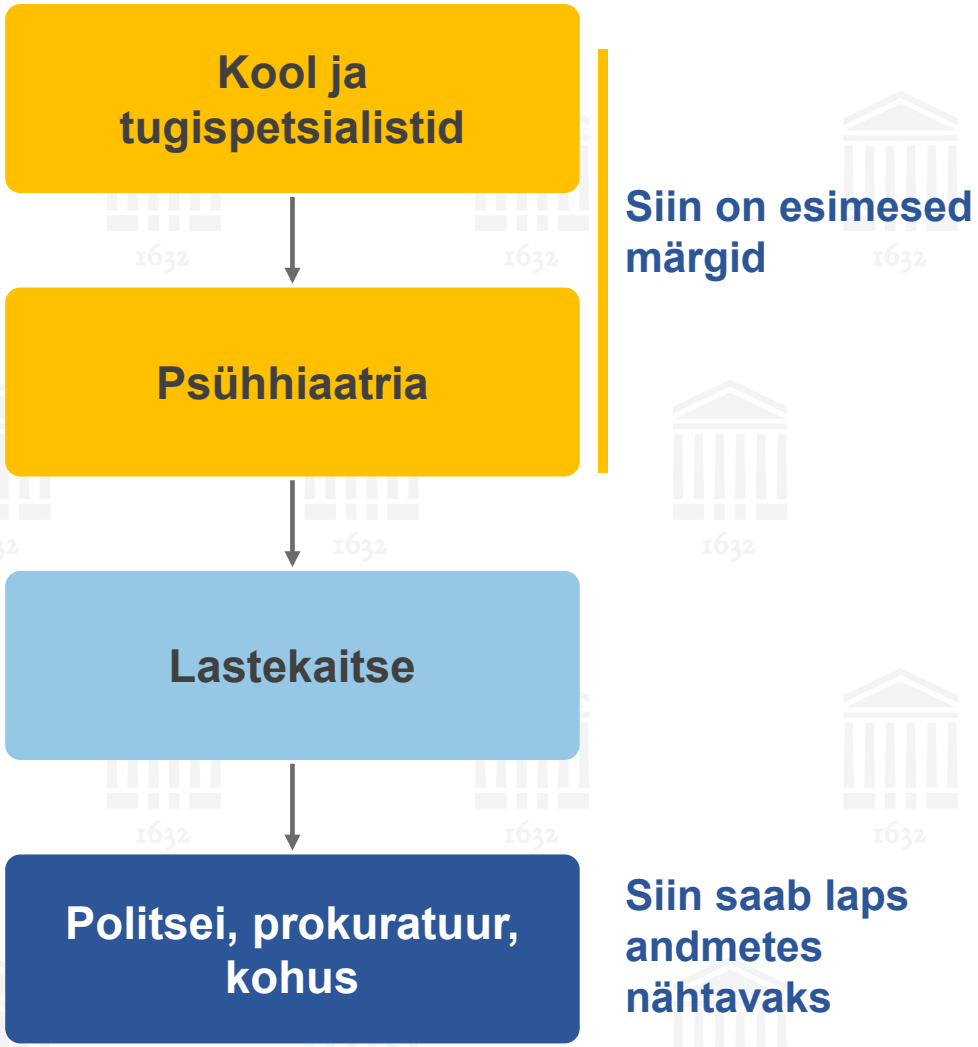

ISRD4 Eesti 2023, 13–18-aastased, kelle kõigi 14 teo sagedus on teada (n = 4469). Teod viimase 12 kuu jooksul.

Esimesed märgid on näha koolis ja tervishoius

Psüühikahäired on nende laste seas pigem reegel kui erand ning jäävad sageli märkamata või ravita.

Kas mure süveneb, sõltub esimeste teenuste kättesaadavusest ja kvaliteedist.

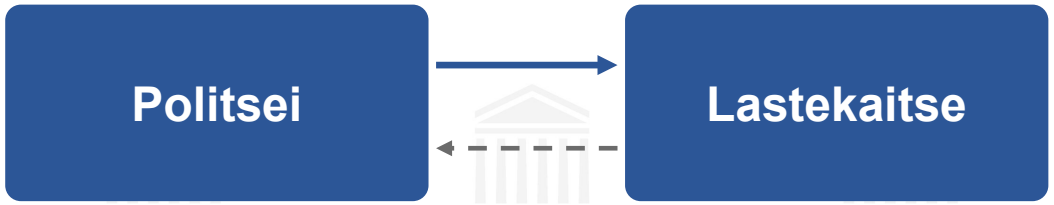

Aaben, Salla, Markina 2018 (Praxis), lk 4–5

Märgatakse, aga vastutus hajub

Politseinik hindab ise, kas õigusrikkumise toime pannud laps on abivajav.

Esimese väikese teo korral võib ta piirduda vestlusega.

teade abivajavast lapsest MIS-ist STAR-i

tagasi ei tule midagi: kas midagi tehti?

> „… tekkinud noori, kes ei kuulu ühegi asutuse huviorbiiti ning jäävad seetõttu vajaliku toeta.“
>
> **Politsei sekkumiste analüüs, RAKE 2024**

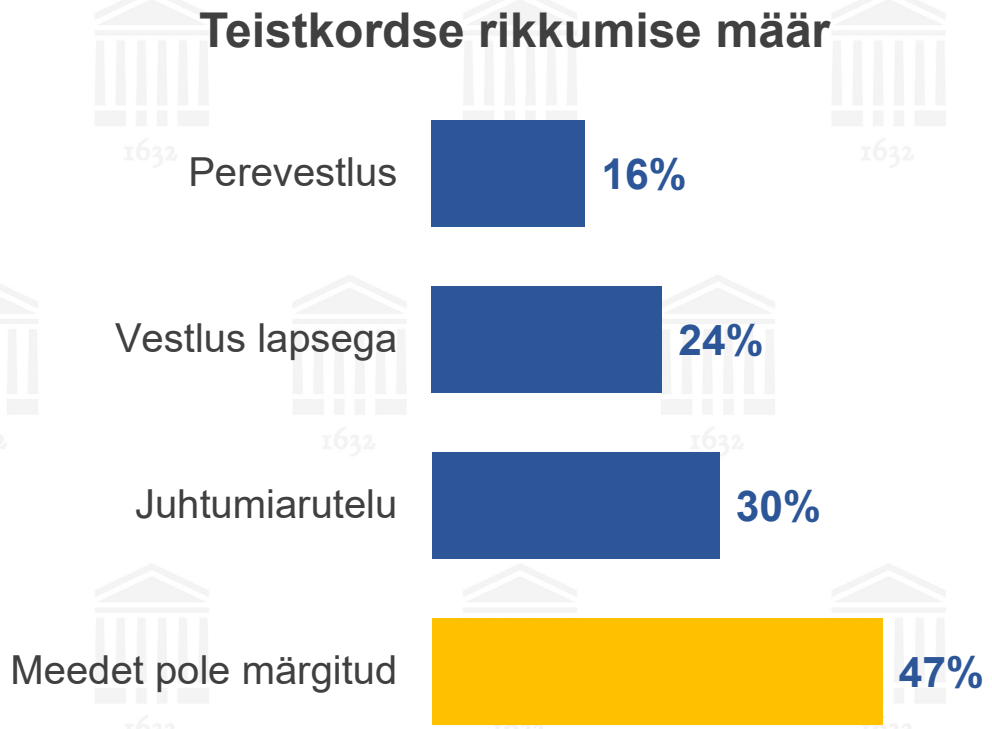
Markina jt 2021, lk 48; Mägi, Tubelt, Bachmann 2024 (RAKE), lk 13–14

Kui meedet pole, tuleb laps sagedamini tagasi

Alla 14-aastased, esimene registreeritud õigusrikkumine 2018–2023 (n = 4579).

Igal neljandal juhul on märgitud ainult menetluse lõpetamine, meedet pole.

Uus registreeritud õigusrikkumine

Keskmiselt 31%. 14–18-aastastel 40%; rahatrahvi järel 61%, perevestluse järel 18%.

Seos, mitte mõju: perevestlusele jõuavad sagedamini koostööaltid pered. RAKE 2024, lk 62–63 (PPA andmed).

Laps saab teenuse, mis parasjagu olemas on

Eestis pole kohandatud riski- ja vajaduste hindamise vahendit ega suunamise korda.

Teenuse valiku peamine alus on kättesaadavus.

Lapsed liiguvad sobimatute teenuste vahel ja sageli ei jõuta sobiva teenuseni.

Praxis 2018, lk 4

Piirkonnapolitseinike sõnul pole osa noorte jaoks tõhusaid sekkumisi, eriti alla 14-aastaste puhul.

RAKE 2024, lk 17

Kinnise lasteasutuse teenusele on järjekord ning programmid ja võrgustikutöö algavad hilinemisega.

H. Vares, Õpetajate Leht 2025

Mida see andmetele tähendab

Andmed ei pea ütlema, kes on „riskilaps“.

Need peavad näitama, kas abi jõudis lapseni.

1

Õigusrikkumine on abivajaduse märk

Politsei teade peaks viima abivajaduse hindamiseni.

2

Info liigub ka tagasi

Teate saatja saab teada, kas midagi tehti.

3

„Midagi ei tehtud“ on samuti andmed

Praegu peitub see märke „menetlus lõpetatud“ taha.

4

Igal lapsel üks vastutaja

Juhtumikorraldaja hoiab pilti koos.

1. Kes märkab last esimesena ja kellele ta sellest räägib?
2. Mis juhtub pärast teadet ja kes seda teab?
3. Kes vastutab, kui last näeb mitu asutust?
4. Kas me küsime lapselt endalt?

Mida peaksime varem küsima

Küsimused pärastlõunaseks aruteluks noortega

Aitäh!

Anna Markina
anna.markina@ut.ee

ut.ee

info@ut.ee

tartuylikool
tartuuniversity

unitartu
unitartuscience
unitartutiksu

Allikad

Aaben, L., Salla, J., Markina, A. (2018). Tõsiste käitumisprobleemidega lastele suunatud teenuste analüüs. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis.

Markina, A., Strömpl, J., Tamm, G., Ilves, K., Luhamaa, K., Ginter, J., Tubelt, E., Puur, S. M., Roos, L., Espenberg, S. (2021). Noorte õigusrikkujate uuring. TÜ RAKE ja Justiitsministeerium.

Mägi, M., Tubelt, E., Bachmann, J. (2024). Politseitöös kasutatavate alaealistele õigusrikkujatele suunatud mittekaristuslike sekkumiste teaduspõhisuse ja rakendamise tulemuslikkuse analüüs. TÜ RAKE ja Siseministeerium.

Vapper, T. (2025). Raske kuriteo sooritanud noorte probleemid on koolile ja kogukonnale enamasti ammu teada. Õpetajate Leht, 18.11.2025.

ISRD4 Eesti koolinoorte küsitlus (2023), 13–18-aastased, n = 5833. Autori arvutused.